

2017 YILI HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ*

Doç. Dr. Mehmet SAĞLAM

Yozgat Bozok Üniversitesi, mehmet.saglam@bozok.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi Özgür BABAYİĞİT

Yozgat Bozok Üniversitesi, ozgur.babayigit@bozok.edu.tr

Ayhan GÖKÇE

ayhangokce66@gmail.com

Ömer YILMAZ

Yozgat Bozok Üniversitesi, omer.yilmaz@bozok.edu.tr

ÖZ

Bu araştırmanın amacı Hayat Bilgisi dersi öğretim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesidir. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Yozgat Merkez, Yozgat Sorgun ve Sorgun Esenli Kasabasında görev yapmakta olan 32 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Ulaşılan veriler betimsel analize tabi tutulmuştur. Elde edilen bulgulara dayalı veriler kategorize edilerek çizelgelerde belirtilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenler; ağırlıklı olarak hayat bilgisi dersi öğretim programındaki kazanımların hayata uyarlanabildiğini belirtmişlerdir. Çevresel, ailesel ve bireysel şartların bu kazanımların uygulanmasında zorluk oluşturabildiğini, bazı kavramların soyut kaldığını, bazı kazanımların ise sınıf seviyesinin üstünde olduğunu belirtmişlerdir. Konuların fazla ders süresinin ise az olduğu bazı öğretmenler tarafından vurgulanmasına rağmen çoğunluk süreleri yeterli görmektedir. Ders ve çalışma kitaplarının daha nitelikli olması gerektiği üzerinde duran öğretmenler materyallerinin yeterli olmadığını bildirmişlerdir. Öğretmenlerin çoğu ölçme ve değerlendirmede soru-cevap, gözlem formları ve sınıf içi ve dışı etkinlikleri baz almaktadır. Bunların yanında test, boşluk doldurma, doğru-yanlış, eşleştirme ve açık uçlu soruları kullanmaktadırlar. Öğretmenler genel olarak standart ölçme ve değerlendirme yöntemlerini kullanmaktadırlar. Atatürkçülük konularının yeterliliği konusunda çoğunluk yeterli bulmakla birlikte Atatürk'ün hayatının yanında milli duyguları yansıtacak konuların işlenmesi ve Atatürkçülükle ilişkilendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Öğretmenler programa katkı amaçlı olarak programın günlük yaşam ile daha ilişkili olması gerektiğini vurgulamışlardır. Ders kitaplarının görsellerinin ve etkinliklerinin daha iyi olması gerektiğini dile getirmişlerdir. Programın daha esnek olması gerektiğini belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Hayat bilgisi, öğretim, program, öğretmen

EVALUATION OF THE LIFE STUDIES CURRICULUM IN TERMS OF TEACHERS OPINIONS

ABSTRACT

The aim of this research is to evaluate the life science lesson curriculum according to teacher opinions. The research was carried out by means of case study from qualitative research methods. The study group is composed of 32 elementary teachers working in Yozgat, Sorgun and Esenli Township. Semi-structured interview technique was used as data collection tool. The data were analyzed by using content analysis. The findings were categorized

* Bu makale 11-14 Nisan 2018 tarihlerinde Ankara Kızılcahamam'da düzenlenen 17. Uluslararası Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumunda sunulmuş sözlü bildirinin genişletilmiş halidir.

and indicated in the charts. According to the results of the study; teachers have emphasized that the achievements of the lecture curriculum are mainly adaptable to life. They have stated that environmental conditions, familial conditions and individual circumstances can create difficulties while applying these goals. They have also stated that some concepts are abstract, and some gains are above the class level. Even though some of the teachers have emphasized that the longer the duration of the topics is, the more the majority periods are sufficient. Teachers have criticized that the course and workbooks should be more qualified by reporting that the materials were not sufficient. Most teachers have reported that they used questions and answers, observation forms and in-class and out-of-class activities as assessment and evaluation methods. They use tests, space filling, true-false, matching, and open-ended questions. Teachers generally use standard assessment and assessment methods. As for the sufficiency of Atatürk's subjects, majority of teachers stated that it is sufficient to reflect the national feelings of Atatürk and to be associated with Kemalism. Teachers have indicated that the program should be more relevant to daily life in order to contribute to the program. They stated that the visuals and activities of the textbooks should be better and the program should be more flexible. Suggestions were made within the scope of the research results.

Key Words: Knowledge of life, teaching, program, teacher

GİRİŞ

Hayat bilgisi dersi ilkokulun ilk üç yılında verilen bir derstir. Hayat bilgisi dersi kapsamında öğrencilere hayata ait temel beceriler kazandırılmaktadır. Bu ders kapsamında öğrencilerce edinilen bilgi ve davranışlar, ileriki yıllarda görecekleri fen bilimleri dersi ile sosyal bilgiler derslerine zemin oluşturmaktadır. Hayat bilgisi dersi öğretim programının öğretmen görüşlerine göre incelendiği bu araştırma kapsamında, öncelikle hayat bilgisi dersinin tanımı açıklanmıştır. Ardından hayat bilgisi dersinin önemi üzerinde durulmuştur.

Hayat bilgisi dersiyle, öğrencinin doğal ve sosyal çevresini bütün olarak tanıması, bu ortam içerisinde kendini geliştirmesi hedeflenmektedir. Hayat bilgisi dersinde çocuk, çevresindeki canlı ve cansız doğayı ve orada geçen olgu ve olayları inceleyerek, doğru bilgi, beceri ve alışkanlıklar kazanmaya çalışır. Ayrıca, çocuk hayat bilgisi dersinde; aile, okul, köy, kasaba ve kent gibi kavramlarla karşı karşıya geldiği için çevresine karşı bir duyarlılık geliştirir. Böylece, çocuğa, daha küçük yaşlardan itibaren vatan ve millet sevgisi aşılanabilir. Hayat bilgisi dersiyle çocukları demokratik bir toplumun vatandaşları olarak hazırlamak ve karşılaşacakları problemlerin çözümlerine ilişkin kararlar almalarında yardımcı olmak amaçlanır (Deveci, 2008, s. 5). Hayat bilgisi dersi öğretim programının asıl amacı; temel yaşam becerilerine sahip, sağlıklı ve güvenli bir hayat süren, kendini tanıyan, toplumun değerlerini özümseyen, araştıran, çevreye duyarlı, üreten ve vatanını seven bireyler yetiştirmektir. Hayat bilgisi dersi öğretim programı ilkokul öğrencilerine birey, toplum ve doğa ekseninde temel bilgi, beceri ve değerleri kazandırmayı hedeflemektedir (MEB, 2018, s. 8). Hayat bilgisi dersinde öğrenciler, günlük yaşamlarında kullanacakları temel bilgi ve becerileri, toplum içinde nasıl davranılması gerektiği ile nelere dikkat edilmesi gerektiğini öğrenmektedirler (Kazu ve Aslan, 2012, s. 694).

Hayat bilgisi dersinin tanımının ardından, hayat bilgisi dersinin önemi üzerinde durmakta fayda bulunmaktadır. Hayat bilgisi dersinin ilkokulda yer alması eğitim psikolojisiyle ilgilidir. Sosyal bir varlık olan çocuk, çevresindeki sosyal ve doğal olaylara, eşyalara ve varlıklara ilgi duymaktadır. Çocuğun bu merakının giderilmesi hayat bilgisi dersi sayesinde gerçekleşir. Bu dersin yakından uzağa ilkesine göre bir sırayı takip etmesi bu amacın gerçekleşmesini kolaylaştırmaktadır. Hayat bilgisi dersi “gerçeğin” öğretimi dersidir. Gerçeklere uymayan ve gerçek olmayan bilgiler bu dersin konusu olamaz. Hayat bilgisi dersi ilköğretimin birinci kısmının en temel unsudur. Çünkü hayat bilgisi dersi; yaşama, deneme, gözlem yapma ve iş ortaya çıkarma dersidir. Hayatımızda bütün ruhsal kuvvetlerimizi harekete geçirerek, üzerimizde derin izler bırakan bir faaliyet şeklidir. Unutmayalım ki yaşanılarak kazanılan bilgiler, hayat boyunca devam eder. Buradan yola çıkarak diyebiliriz ki; hayat bilgisi dersi ilköğretimin belkemiği, anadili kalbi, sosyal bilgiler kasları, fen dersleri de beynidir (MEKDB,

2009, s. 1). Hayat bilgisi çocukların zihinsel gelişimine katkı sağlayan ve bu şekilde çevresine karşı bilinçli, etkili ve başarılı bir şekilde uyumunu sağlamaya çalışan en öncelikli derstir. Bu sebepten dolayı çocuğun duygusal, sosyal ve zihinsel gelişimine yardım etmek hayat bilgisi dersinin amacıdır. Hayat bilgisi dersi ilköğretimin ikinci kademesinde yer bulan Sosyal Bilgiler ile Fen ve Teknoloji dersine temel oluşturmaktadır. İlköğretim birinci kademesinde resim, müzik, beden eğitimi, matematik ve Türkçe derslerinin hareket noktasını teşkil etmektedir (Deveci, 2008, s. 3).

Hayat bilgisi dersinin; insan davranışlarını istenilir davranışlar doğrultusunda eğitmek ya da değiştirmek istediği temel ilkeleri; varlık, bilgi ve değerler alanıdır. Hayat bilgisi derslerinin, felsefi temeli, her şeyden çok, dinamik ve devingen olma niteliği taşımaktadır. Değişken olma ise, koşulları, durumları, yenilenen oluşumları bilimsel temelleriyle duyarlılıkla gözleyebilmek anlamına gelir. Hayat bilgisi derslerinin temel felsefi ve mantıksal örüntüsü, işte bu oluşumun sürecinin hızına eş, biçim ve öz yapısını oluşturabilmekten geçmektedir (MEKDB, 2009, s. 1). Hayat bilgisi dersi, çocuğun yaşamında çok önemli yeri olan bir alandır. Bu ders yoluyla öğrencilerde kendini ve çevresini tanıma, kendini geliştirerek çevresine uyum gösterme, çok yönlü ve yaratıcı düşünme, problem çözme gibi özelliklerin temelleri atılır. Böylece, çocuğun çevresi ve yaşamı ile ilgili düşünceleri, duyguları ve hareketleri biçimlenir. Çocuğun algı, dikkat, akıl yürütme ve düşünme becerileri; uygulanacak iyi bir öğretimle en iyi biçimde gelişme olanağı bulur (Deveci, 2008, s. 3). Hayat bilgisi, ilkokulun ilk üç sınıfında okutulan, öğrencilerin iyi bir insan, iyi bir vatandaş olmaları ve çevrelerine uyum sağlamaları amacıyla gerekli davranışları kazanmalarını amaçlayan bir derstir. Öğrenci, hayat bilgisi dersiyle aşamalı bir biçimde gelişen somut alandan soyut alana doğru bilgi, duygu ve eylem olarak açılım gücü kazanmakta; böylece, kendisini, çevresini ve yaşamı keşfetmeyi öğrenmektedir (Belet, 2008, s. 23). Hayat bilgisi dersinde, alanın temel niteliklerine uygun olarak her konudan yararlanma ve alanı birleştirme gereği olduğundan içeriğini çok yönlü bir yaklaşım içinde incelemek gerekir. Hayat bilgisi dersinin konusu, çocuğun çevresi olduğundan, çevredeki nesne, olay, olgu ve problemleri incelemede yardımcı olabilecek sosyal alanlar, fen alanları, ifade ve beceri alanları dersin konusunu oluşturur. Bu bakımdan Türkçe, matematik, resim-iş, müzik ve beden eğitimi dersleriyle hayat bilgisi dersi bir bütünlük içinde ele alınmalıdır (Deveci, 2008, s. 6).

Hayat bilgisi dersinin uygulanmasında dikkat edilmesi gereken hususlar bulunmaktadır. Hayat bilgisi dersinde, öğrencilerde istenen davranışların gelişebilmesi için yaşantıların etkili bir biçimde düzenlenmesi gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, bu yaşantıların düzenlenmesinde, belli ölçütlerin olması ve bu yaşantıların bireye nasıl öğretileceğinin bilinmesi gerekir. Hayat bilgisi dersinde, programda yer alan amaçlara ulaşmak üzere seçilerek düzenlenen içerik, öğretme-öğrenme süreçlerinde öğrencilere sunulur. Gerçekleştirilen öğretme-öğrenme etkinlikleri ile amaçlara ulaşılmaya çalışılır. Bu nedenle, öğretme-öğrenme süreçlerinin niteliğinin, öğrenmenin gerçekleşmesinde büyük bir etkisi vardır. Hayat bilgisi dersinde de öğretme-öğrenme süreçleri düzenlenirken öğretme ilkelerinin, öğrenme ve öğretme stratejilerinin, öğretim yöntem ve tekniklerinin, araç ve gereçlerin birbirine uyumlu olarak amaçları gerçekleştirilebilecek nitelikte, öğrencilerin ilgi, gereksinim ve hazırbulunuşluk düzeylerine uygun olarak işe koşulması gerekmektedir (Deveci, 2008, s. 7). Türk eğitim sisteminde ilköğretim birinci, ikinci ve üçüncü sınıfta yer verilen hayat bilgisi dersi, toplu öğretim esasına dayalı olarak okutulmaktadır. Bu ders, çocukları yaşama hazırlamayı amaçlayan ve onların yaşam boyu öğrenecekleri bilgilere temel olan; doğal, toplumsal, sanatsal ve düşünsel değerlerden oluşan bir derstir. Çocukların gerek kendilerini gerek içinde yaşadıkları toplumu ve dünyayı tanıyıp ona uyum sağlamaları için tasarlanan hayat bilgisi dersi; 1926, 1936, 1948,1968 ilkokul programları ile 1998 ve 2004 ilköğretim programlarında aynı

adla yer almıştır (Belet, 2008, s. 23). Hayat bilgisi dersi, çocuğun yaşamına dönük bir ders olduğundan çocuk bu ders yoluyla kendisini, ailesini ve yakın çevresini tanımaktadır. Dersin adından anlaşıldığı üzere bu derste yaşama dair pek çok şey dersin konusunu oluşturmaktadır. Öğrencinin adını, soyadını söyleyerek arkadaşlarıyla tanışması bile bu dersin konuları arasındadır. Yine bu derste, çocuğun aile içindeki yaşamına ve toplumda yaşayış kurallarına ilişkin konular işlenmektedir (Deveci, 2008, s. 6).

Konu ile ilgili olarak Alak ve Nalçacı (2012), Aykaç (2011), Gündoğan ve Gültekin (2018), Kaf (2000), Kuzu ve Aslan (2012), Korkmaz (2006), Ocak ve Gündüz (2006), Öztürk ve Kalafatçı (2016), Palavan ve Başar (2014), Tay ve Yıldırım (2013), Tuncer (1999), Ütkür ve Açıkalin (2018) tarafından çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Yapılan araştırmalar incelendiğinde, hayat bilgisi öğretimine ilişkin çeşitli alt boyutların incelendiği görülmektedir. Özellikle hayat bilgisi dersinde bir öğretim yönteminin incelendiği araştırmalar ağırlıklıdır. Ocak ve Gündüz (2006) tarafından yapılan araştırmada, 1998-2005 yılları hayat bilgisi dersi programları öğretmen görüşleri kapsamında incelenmiştir. Araştırma sonucunda 2005 yılı hayat bilgisi dersi öğretim programının, 1998 yılı hayat bilgisi dersi öğretim programından daha iyi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan bu araştırmanın amacı, sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi dersi öğretim programı hakkındaki görüşlerinin incelenmesidir. Yapılan bu araştırma ile 2017 Hayat Bilgisi dersi öğretim programı ile ilgili öğretmen düşüncelerinin ortaya konulması açısından önemlidir. 2017 yılı Hayat Bilgisi dersi öğretim programı ile ilgili sınırlı sayıda araştırma yapıldığı görülmektedir. Ayrıca, sıklıkla çalışılmış olan bir öğretim yönteminin hayat bilgisi dersi üzerindeki etkisi çalışmalarının yanında, öğretmenlerin program hakkındaki düşüncelerini belirtmek açısından önemlidir. Bu araştırma, öncelikle Milli Eğitim Bakanlığında hayat bilgisi dersi öğretim programını hazırlayan özel ihtisas komisyonuna ışık tutması açısından önemlidir. Ayrıca sınıf öğretmenlerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Hayat bilgisi öğretimi ile ilgili alan yazına katkı sağlaması açısından önemlidir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması türündedir. Durum çalışması ilginç ve özel bir olgunun, durumun kendi koşulları içerisinde betimlenmesi ve incelenmesidir (Merriam, 2013, s. 40). Durum çalışmaları bütüncüdür ve bağlamsal hassasiyete sahiptir (Patton, 2014, s. 447). Durum çalışmasında sınırları belirli bir veya birkaç durum çalışılmaktadır (Creswell, 2007, s. 73). Yapılan bu araştırmada durum çalışması kapsamında görüşme yöntemi kullanılmıştır. Görüşme, katılımcıların özel bir konu hakkındaki düşüncelerinin açık uçlu sorularla alınmasıdır (McMillan ve Schumacher, 2006, s. 350).

Çalışma Grubu

Katılımcıların belirlenmesinde uygun örnekleme yöntemi ile ölçüt örnekleme yöntemleri kullanılmıştır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2012, s. 92). Uygun örnekleme yöntemi araştırmaya pratiklik ve hız kazandırmaktadır. Bu yöntemde araştırmacı, kendisine yakın olan ve erişilmesi kolay bir durumu seçmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 112, 113). Katılımcıların belirlenmesinde ayrıca ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme yönteminde, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan tüm durumlar çalışılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 112). Ölçüt olarak sınıf öğretmenlerinin ilk üç sınıfta görev yapmaları belirlenmiştir. Bu durumun nedeni ise hayat bilgisi dersinin ilkokulun ilk üç sınıfında yer almasıdır. Araştırmanın çalışma grubunu Yozgat Merkez Alacalıoğlu İlkokulu, Yozgat ili Sorgun ilçesi Şehit Önder Muratoğlu İlkokulu, Yozgat ili Sorgun ilçesi

Esenli Kasabası Esenli ilkokulunda 1., 2., 3. sınıflarda görev yapan toplam 32 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma gurubuna ait demografik özellikler Tablo 1’de sunulmaktadır.

Tablo 1. Çalışma grubu demografik özellikleri

Demografik Özellik	f	%
Cinsiyet		
Kadın	14	44
Erkek	18	56
Hizmet süresi		
1-5 yıl	4	13
6-10 yıl	7	22
11-15 yıl	9	28
16-20 yıl	3	9
21 yıl ve üzeri	9	28
Okutulan sınıf seviyesi		
1. sınıf	6	19
2. sınıf	12	37
3. sınıf	14	44
Eğitim Durumu		
Ön lisans (eğitim enstitüsü)	3	9
Ön lisans (eğitim yüksekokulu)	22	69
Lisans (eğitim fakültesi)	2	6
Lisans (diğer fakülteler)	2	6
Yüksek lisans	3	9
Toplam	32	100

Tablo 1’de yer alan görüşmeye katılan öğretmenlerin demografik özellikleri incelendiğinde, öğretmenlik mesleki deneyimlerinin fazla olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği yaklaşımı görüşme esnasında irdelenecek sorular ya da konular listesini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 122). Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği konuşma süresince farklı sorularla konunun açılmasına, farklı konular ortaya çıkmasına, konu hakkında yeni düşüncelere ulaşılmasına yardım etmektedir (Merriam, 2013, s. 88). Veri toplama aracı olarak, Öztürk ve Kalafatçı (2016, s. 74) tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmacılardan elektronik posta ile izin alınmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde demografik verileri toplamaya yönelik sorular yer almaktadır. İkinci bölümde ise yarı yapılandırılmış görüşme soruları bulunmaktadır.

Verilerin Toplanması

Veri toplama süreci genellikle, durumu deneyimleyen bireylerle gerçekleştirilen mülakatları içermektedir (Creswell, 2013, s. 79). Görüşme formunda, hayat bilgisi öğretim programında bulunan kazanımlara, içerik ve temaya, ölçme değerlendirme ve Atatürkçülük ile ilgili konulara ilişkin 6 soru yer almaktadır. Çalışma grubundaki öğretmenlere araştırmanın amacı ve içeriği hakkında bilgi verildikten sonra her bir öğretmene ayrı ayrı görüşme soruları yöneltilmiştir. Yapılan görüşmeler öğretmenlerden izin alınarak ses kayıt cihazına kaydedilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin çözümlenmesi sürecinde betimsel analiz kullanılmıştır. Katılımcılarla yapılan görüşmeler sırasında ses kayıt cihazına kaydedilen görüşmeler, araştırmacılar tarafından bilgisayarda yazıya geçirilmiştir. Yazılı olan görüşler defalarca okunmuştur. Verilerin betimsel analizinde, araştırmacılar tarafından ve nitel araştırma yöntemleri konusunda uzman bir öğretim üyesi tarafından kodlamalar yapılmıştır. Görüşme verileri analizi güvenilirliği için Miles ve Huberman (2015, s. 64) tarafından geliştirilen güvenilirlik formülü [Güvenirlik=Görüş birliği sayısı / (Toplam görüş birliği + Görüş ayrılığı sayısı)] işe koşulmuştur. Güvenirlik formülü sonucunda, güvenilirlik .86 olarak bulunmuş ve bu değere göre iki farklı kodlamacının kodlamalarının düzeyde olduğu söylenebilir. Elde edilen veriler, Bu kodlamalardan yola çıkarak temalar altında gruplandırılmış ve okuyucunun anlayabileceği bir şekilde sunulmuştur.

BULGULAR

Öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular, görüşme formundaki soru sırasına göre aşağıda belirtilmektedir.

Öğretmenlerin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programındaki Kazanımların Gerçek Yaşama Uyarlanabilirliğine İlişkin Görüşleri

Öğretmenlere ilk olarak “Hayat bilgisi dersi öğretim programındaki kazanımların gerçek yaşama uyarlanabilirliği hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. Verdikleri yanıtlara ilişkin frekans ve yüzde dağılımı Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2. Öğretmenlerin hayat bilgisi dersi öğretim programındaki kazanımların gerçek yaşama uyarlanabilirliği hakkındaki görüşleri

Hayat bilgisi dersi öğretim programındaki kazanımların gerçek yaşama uyarlanabilirliği hakkında ne düşünüyorsunuz?	f	%
Evet Uyarlanabiliyor	20	62
Çoğunluğu Uyarlanabiliyor	3	9
Kısmen Uyarlanabiliyor	5	16
Hayır Uyarlanamıyor	4	13
Toplam	32	100

Tablo 2 incelendiğinde, 20 sınıf öğretmenin kazanımların gerçek yaşama uyarlanabildiğini, 4 öğretmen uyarlanamadığını, 5 öğretmen kısmen uyarlanabildiğini, 3 öğretmen ise çoğunluğunu uyarlayabildikleri ifade etmektedir.

Öğretmenlerin çoğu programın günlük hayatla ilişkisinden söz etmektedir. Bazı kavramların günlük hayatta uygulanmasında sıkıntı çektiklerini, sosyal çevrenin uygun olmadığını, ailenin ve çevrenin kazanımları uygulama da destek vermediğini, bazı kavramları açıklayabilmek için materyal eksikliğinden kaynaklanan sıkıntılar yaşadıklarını, kitapların kazanımları uyarlamada yeterli olmayabildiklerini, bazı kazanımların sınıf seviyesinin üstünde olduğunu, bazı kavramların soyut kalabildiğini vurgulamışlardır. Hayat bilgisi dersi öğretim programı ile ilgili olarak görüşme yapılan sınıf öğretmenleri şunları belirtmişlerdir:

Ö6, Kazanımlar fazla hikayeleştirilmiş ve yazılı anlatım daha fazla olmalı.

Ö7, Kazanımların çoğu gerçek hayatta, toplumumuzda yeri olmayan Avrupalı olan kazanımlardır. Toplumumuzun yapısına uygun değil.

Ö9, Uygulama birliği yoktur.

Ö15, Kazanımların birebir uygulamalı olarak yapılmasının öğrenci için daha faydalı olacağını düşünüyorum.

Ö16, Çoğu kazanım günlük hayatla ilişkili. Fakat bazılarında da problem var. Örneğin "okula gelip giderken trafik kurallarına uyar" kazanımı bir köy okulundaki öğrencilere kazandırmak çok zor ya da araştırma yapmasını gerektiren, sunum hazırlaması istenen kazanımları köy okulunda okuyan öğrenciler için kazandırmak çok zor.

Ö18, Olanaklar uygulamaya yeterli olmamaktadır.

Ö23, Sosyal çevre buna imkân vermemektedir.

Ö24, Ezbere dayalıdır.

Öğretmenlerin Hayat Bilgisi Öğretim Programında Uygulamada Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Görüşleri

Öğretmenlere ikinci soru olarak "Hayat bilgisi öğretim programında uygulamada karşılaştığınız sorunlar nelerdir?" sorusu yöneltilmiştir. Verdikleri yanıtlara ilişkin frekans ve yüzde dağılımı Tablo 3'te gösterilmektedir.

Tablo 3. Sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi öğretim programında uygulamada karşılaştıkları sorunlar

Hayat bilgisi öğretim programında uygulamada karşılaştığınız sorunlar nelerdir?	f	%
Herhangi bir problem yoktur	8	23
Program soyut kalıyor	9	26
Konular çok, süre az	3	9
Ölçme değerlendirme yetersiz	2	6
Program daha esnek olmalı	3	9
Materyaller ve olanaklar yetersiz	5	15
Kazanımlar gerçek hayatta uygulanmıyor	4	12
Toplam	34	100

Tablo 3 incelendiğinde, görüşme yapılan 8 öğretmen uygulamada herhangi bir problemin olmadığını, 9 öğretmen programların soyut kaldığını, 3 öğretmen konuların çok sürelerin ise az olduğunu, 2 öğretmen ölçme değerlendirmelerin yetersiz olduğunu, 3 öğretmen programın daha esnek olduğunu, 5 öğretmen materyaller ve olanakların yetersiz olduğunu ve 4 öğretmen de kazanımların gerçek hayatta uygulanmadığını ifade etmektedir.

Öğretmenlerin çoğu programın somutlaştırılmasını istemektedir. Öğrencilerin kavramları anlayamadıklarını, günlük yaşamda kullanmadıkları bazı kavramların havada kaldığını, özellikle aile tarafından uygulanmayan temel becerilerin yaşamlarında kalıcı olarak sürdürülmediğini, toplumun yapısının kazanımlardan daha baskın geldiğini, öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin çok düşük olduğunu bu yüzden de çok büyük sıkıntı çektiklerini vurgulamışlardır. Görüşme yapılan sınıf öğretmenleri hayat bilgisi öğretim programında uygulamada karşılaşılan sorunlar ile ilgili öğretmenler şu görüşleri paylaşmışlardır:

Ö5, Bazen soyut kalıyor. Soyut kavramları aktarmak zor oluyor.

Ö6, Konuların çok olması ders saatinin az olması nedeniyle hızlı işlemek zorunda kalabiliyoruz. Öğrenciler ölçme değerlendirme formlarını kendi kendine cevaplama yeteneğine sahip değiller.

Ö8, Anlatılan konularda okulda sunum yapabilecek kişi ve kurumların derse katılımlarının sağlanması gerekiyor. Çünkü adı üstünde, bir ders saati sadece okullarla sınırlı olmamalı.

Ö10, Uygulama daha esnek olmalı. Yöre, kişiye ve mekâna göre konuları ekleyip çıkarabiliriz.

Ö11, Başlıca sorun çevre. Çocuk okulda anlatılanların çok azını hayata geçirebiliyor. Ders dışı takip gerektiriyor.

Ö12, Birçok konuda problem yaşamıyoruz ancak öğrencilerin yaşadığı çevrenin imkânlarının kısıtlı olması bazı kavramları anlamalarında zorluk çıkarıyor. Örneğin üst geçit, trafik işaretleri vb.

Ö15, Daha çok görsel ağırlıklı, öğrenciyi daha ayrıntılı bilgilendirecek şekilde olması güzel olurdu.

Ö16, Mesela çevre gezisi ile ilgili bir kazanımın, köy, ilçe, kasaba gibi yerleşim yerinde olan öğrenciler açısından kazandırılması zor. "Müze ziyareti yapar, veri toplar ve sunar" gibi bir kazanımı, hiç müzesi olmayan bir bölgede nasıl kazandırabiliriz. Bu gibi bazı kazanımlar havada kalıyor, kazandırılmadan geçiliyor.

Ö17, Sürekli olarak tekrarlanan konular çocukları sıkıyor. En çok Fen Bilimleri dersine yakın olan konular dikkat çekiyor ve daha ilgiyle dinliyorlar. Diğer konular Türkçe dersi gibi oluyor. O yüzden konuların daha fazla doğa ve Fen Bilimleri dersine yakın olması lazım.

Ö18, Somutlaştırma yetersiz.

Ö22, Ailede, okulda öğrenilenler uygulanmadığı zaman anlatılan, verilen kazanımlar havada kalıyor.

Ö23, Programdan edindikleri bilgilerle aileden öğrendiklerinin çatışması. Programın köy ve şehir hayatı farkına dikkat etmemesi.

Ö31, Sadece aileyle ilgili konularda anne-babası boşanmış, anne-babasını kaybetmiş çocuklarla ders işlerken zorlandığımı hatırlıyorum. Bu tür çocuklar bu konularda derslerde ilgisiz kalıyorlar, üzülüyorlar.

Öğretmenlerin Temaların İçeriği ve Kazanımlar İçin Belirlenen Uygulama Süresinin Yeterli Olup Olmadığına İlişkin Görüşleri

Öğretmenlere üçüncü soru olarak "Sizce temaların içeriği ve kazanımlar için belirlenen uygulama süresi yeterli mi?" sorusu yöneltilmiştir. Verdikleri yanıtlara ilişkin frekans ve yüzde dağılımı Tablo 4'te gösterilmektedir.

Tablo 4. Sınıf öğretmenlerinin temaların içeriği ve kazanımlar için belirlenen uygulama süresi yeterliliği hakkındaki görüşleri

Sizce temaların içeriği ve kazanımlar için belirlenen uygulama süresi yeterli mi?	f	%
Çok Fazla	3	10
Yeterli	18	56
Çok Az	2	6
Yetersiz	9	28
Toplam	32	100

Tablo 4 incelendiğinde, görüşme yapılan 18 öğretmen sürenin yeterli olduğunu, 9 öğretmen yetersiz olduğunu 3 öğretmen ise çok fazla, 2 öğretmen ise çok az olduğunu ifade etmişlerdir. Süreyle ilgili olarak öğretmenlerin bazıları özel günlerde (Atatürk Haftası, Cumhuriyet Bayramı vb.) sürelerin yetersiz olduğunu vurgulamıştır. Uygulama yapılan etkinliklerde sürelerin yetmediğini, tartışma, görüş bildirme gibi sözel anlatımlarda sürelerin yetmediğini, bazen kitaptaki etkinlikleri yaparken sürelerin fazla geldiğini de vurgulamışlardır. Görüşme yapılan sınıf öğretmenleri temaların içeriği ve kazanımları için belirlenen uygulama süresi ile ilgili görüşleri şöyledir:

Ö8, Sürenin yeterli olmadığını düşünüyorum. Gündelik yaşamın içinden olduğu için, konuları uygulamaya dökmek gerekiyor. Okul çalışanlarını tanıtırken mesela anlatıp geçmek değil tek tek çalışanları dolaşmak gerekiyor. El yıkama kazanımında tek tek el yıkatmak gerekiyor, ama bunları yaparken süre yetmiyor.

Ö12, Bazı kavramlar için belirlenen uygulama süresi yeterli değil. Örneğin milli bayramlar, Atatürk'ün hayatı. Verilen süre zarfında etkinlik yapmaya vakit kalmıyor.

Ö16, Genel olarak süreler yeterli. Ama bazı kazanımlar gereksiz yere uzatılmış, bazıları ise verilen süre içerisinde işlenemiyor. Ek süre gerekiyor. Bu da öğrencilerin farklı özelliklere sahip olması, çevre şartları, imkânlar, hazırbulunuşluk gibi nedenler yüzünden olabilir.

Ö17, Gayet yeterli. Hatta ilk temalar için fazla bile geliyor. Bence daha fazla materyalle anlatılacak konulara yer verilmelidir. Özellikle "aile" ile ilgili konular çok uzuyor. Bu da sadece zaman kaybına sebep oluyor. Bunun yerine 2. ve 3. sınıfta sosyal bilgiler dersinin temeli atılmalıdır.

Ö23, Sözel ve uygulamaya dayalı bir ders olduğu için tüm öğrencilerle birebir ve yeterli öğrenme gerçekleştirilemiyor.

Ö27, Teorik bilgi olduğu için, uygulama alanı olmadığı için, günlük hayatta ilişkili olduğu için yeterli.

Hayat Bilgisi Dersinde Ölçme Değerlendirme İçin Kullanılan Yöntemlere İlişkin Öğretmen Görüşleri

Öğretmenlere dördüncü soru olarak “Hayat bilgisi dersinde ölçme değerlendirme için hangi yöntemleri kullanıyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Verdikleri yanıtlara ilişkin frekans ve yüzde dağılımı Tablo 5’te sunulmaktadır.

Tablo 5. Sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi dersinde kullandıkları ölçme değerlendirme yöntemleri

Hayat bilgisi dersinde ölçme değerlendirme için hangi yöntemleri kullanıyorsunuz	f	%
Soru Cevap	13	20
Sınıf İçi/Sınıf Dışı Etkinlikler	14	22
Test	10	15
Gözlem Formları	13	20
Doğru/Yanlış-Çoktan Seçmeli-Boşluk Doldurma-Eşleştirme-Açık Uçlu	10	15
Ders ve Çalışma Kitapları	5	8
Toplam	65	100

Tablo 5 incelendiğinde, görüşme yapılan sınıf öğretmenlerinin çoklu cevapları görülmektedir. Görüşme yapılan sınıf öğretmenlerinin, 13 soru cevap, 14 sınıf içi/dışı etkinlikler, 10 test, 13 gözlem formları, 10 doğru/yanlış-çoktan seçmeli-boşluk doldurma-eşleştirme-açık uçlu, 5 ders ve çalışma kitaplarını kullandıkları görülmektedir. Ölçme ve değerlendirme de ağırlıklı olarak sınıf içi/sınıf dışı etkinlikler, soru cevap ve gözlem formları kullanıldığı belirtilmiştir. Görüşme yapılan sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi dersinde ölçme değerlendirme için hangi yöntemleri kullanıyorsunuz sorusuna ilişkin görüşleri şunlardır:

Ö8, Uygulanabilir kazanımları eyleme döküp, diğer kazanımla çoktan seçmeli veya görsel kullanarak (gülen yüz - üzgün yüz vb.) ölçüyorum

Ö17, Örnek bir çalışma anlatıyım. Dünya ve Dünya'nın hareketleri konusunda ölçme-değerlendirme yaparken çocuklarda Ay, Güneş ve Dünya maketi yaptık ve hareketini maket

üzerinde anlattık çocukların hepsi tek tek anlattı ve konuyu anlamayan kalmadı. Hem de çok eğlenceli oldu.

Ö27, Müfredata uygun çalışma kitaplarının yönlendirilmesi, diğer derslerle ilişki kurarak, sürekli gözlem yaparak değerlendirme yapıyorum.

Ö28, Yaparak, yaşayarak, uygulama yaparak, gözlem ve deney yöntemlerini kullanıyorum.

Hayat Bilgisi Öğretim Programında Atatürkçülük ile İlgili Konuların Yeterliğine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Öğretmenlere beşinci soru olarak “Hayat bilgisi öğretim programında Atatürkçülük ile ilgili konuların yeterliği hakkında görüşleriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Verdikleri yanıtlara ilişkin frekans ve yüzde dağılımı Tablo 6’da gösterilmektedir.

Tablo 6. Hayat bilgisi öğretim programında Atatürkçülük ile ilgili konuların yeterliğine ilişkin öğretmen görüşleri

Hayat bilgisi öğretim programında Atatürkçülük ile ilgili konuların yeterliğine ilişkin öğretmen görüşleri	f	%
Çok Fazla	3	9
Yeterli	20	63
Yetersiz	3	9
Kısmen Yeterli	2	6
Çok Az	4	13
Toplam	32	100

Tablo 6 incelendiğinde, görüşme yapılan sınıf öğretmenlerinden, 20 öğretmen Atatürkçülük konularının yeterli olduğunu, 3 öğretmen yetersiz, 2 öğretmen kısmen yeterli, 3 öğretmen çok fazla olduğunu, 4 öğretmen ise çok az olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenler Atatürkçülük konularında hayatının yanında vatan için mücadelesinin daha da vurgulanmasını, daha nitelikli bilgiler verilmesi gerektiğini, daha ilgi çekici olması gerektiğini vurgulamışlardır. Hayat bilgisi öğretim programında Atatürkçülük ile ilgili konuların yeterliğine ilişkin öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö7, Atatürkçülük konularını abartılı buluyorum.

Ö8, Tabi ki az olduğunu düşünüyorum. Hayatlarında elde ettikleri, elde edecekleri haklarını sağlayan Atamız hakkında sadece savaşlar vb. konularla bilgi edinmeleri yeterli değil. Başka yönleriyle de tanınmaları, tarihe damgasını vuran önderimizi daha derinden tanınmaları bu ders sayesinde olabiliyorsa konular da artırılmalıdır.

Ö11, Öğrenciler Atatürk’ün öğrenim hayatını ne zorluklarda sürdürdüğünü bilip kendilerine bir yön belirleyerek çalışırlar kanaatindeyim.

Ö14, Biraz fazla gibi. Yani ağır oluyor. Bence bu konular dördüncü sınıf için uygun.

Ö15, Atatürkçülük ile ilgili konular daha ayrıntılı ele alınabilir.

Ö17, Atatürkçülük konusunda da sürekli aynı konuların tekrar edilmesindenense, konunun bilgi yükünün artırılması gerektiğini düşünüyorum. Sarmal yöntem çok sıkıcı oluyor bence. Atatürk’ün eğitim hayatı, askerlik hayatı materyallerle desteklenerek anlatılmalıdır.

Ö22, Konular yeterli fakat daha nitelikli bilgilerin verilmesi gerekir. Atatürk’ün yaşadığı yer, anne babasının kim olduğu değil de vatan için ne yaptığı düzeyine göre anlatılırsa Atatürk daha iyi tanınır.

Ö23, Hayır kesinlikle ve kesinlikle yetersiz. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kurucusu Atatürk’e bir sayfa mı ayrılır. Atatürkçülük konuları daha fazla yer almalı.

Ö31, Diğer yıllara göre Atatürkçülük ile ilgili kazanımlar azaltılmış, konulara az yer verilmiş.

Hayat Bilgisi Öğretim Programına Olumlu Katkı Sağlayacak Önerilere İlişkin Öğretmen Görüşleri

Öğretmenlere altıncı soru olarak “Hayat bilgisi öğretim programında olumlu katkı sağlayacak önerileriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Verdikleri yanıtlara ilişkin frekans ve yüzde dağılımı Tablo 7’de gösterilmektedir.

Tablo 7. Hayat bilgisi öğretim programına olumlu katkı sağlayacak önerilere ilişkin öğretmen görüşleri

Hayat bilgisi öğretim programına olumlu katkı sağlayacak önerilere ilişkin öğretmen görüşleri	f	%
Yaparak, yaşayarak öğrenme ortamı ve günlük yaşamla ilişkilendirme sağlanmalı	9	30
Değerlendirme çalışmaları arttırılmalı	2	7
Çevre, öğrenci ve aile şatları dikkate alınmalı	2	7
Hoşgörü, adalet ve adap konularına yer verilmeli	2	7
Atatürkçülük ve Milli Mücadele konularına daha çok yer verilmeli	3	10
Gezi, gözlem ve örnek kişilerden daha çok yararlanılmalı	1	3
Kazanımlar azaltılmalı ve süre uygunlaştırılmalı	3	10
Program daha esnek olmalı ve tekrara düşmemeli	3	10
Ders kitapları etkili olmalı, materyaller çoğaltılmalıdır	5	16
Toplam	30	100

Tablo 7 incelendiğinde, çoklu cevaplara göre 9 yaparak, yaşayarak öğrenme ortamı ve günlük yaşamla ilişkilendirme sağlanmalı, 2 değerlendirme çalışmaları arttırılmalı, 2 çevre, öğrenci ve aile şatları dikkate alınmalı, 2 hoşgörü, adalet ve adap konularına yer verilmeli, 3 Atatürkçülük ve milli mücadele konularına daha çok yer verilmeli, 1 gezi, gözlem ve örnek kişilerden daha çok yararlanılmalı, 3 kazanımlar azaltılmalı ve süre uygunlaştırılmalı, 3 program daha esnek olmalı ve tekrara düşmemeli, 5 ders kitapları etkili olmalı, materyaller çoğaltılmalıdır şeklinde belirtilmiştir. Konu ile ilgili sınıf öğretmenleri şunları dile getirmişlerdir:

Ö4, Öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmelerini sağlayacak ortam oluşturulabilir.

Ö10, Hayat bilgisi programı konularının az ve öz olması gerekir. Hayatı yansıtmalıdır.

Ö16, Program daha esnek hale getirilebilir. Yoğunluğu biraz daha azaltılabilir. Ders kitabı daha etkili, verimli çalışmaların olduğu, dolu dolu bir hale getirilebilir. Konu anlatımlarının hemen arkasında yer alabilir.

Ö17, Öncelikle "aile" konusu bu kadar tekrar edilmemelidir. Ayrıca 2 ve 3. sınıfta hayat bilgisi ve fen ve teknoloji ve sosyal bilgilere çok yakın olmalıdır. Ayrıca materyal kullanımı arttırılmalı, materyaller sınıfta çocuklarla birlikte hazırlanmalı. Öğrenci merkezli eğitim böylelikle tam olarak sağlanacaktır. Ayrıca da materyaller üzerinden konular çocuklara sınıfta tekrar ettirilmelidir. Konularla ilgili renkli bilgi kâğıtları çocukların dosyalarında sürekli bulunmalıdır. Örnek bir yanardağ patlaması hem bilgi kâğıdıyla çocuğa verilmeli, hem de konu gerçek yanardağ patlamalarıyla desteklenmelidir. Konu hiç unutulmayacaktır.

Ö18, Alternatif ölçmeye daha çok yer verilmelidir. Konular günlük yaşamdan seçilmeli. Etkinlik örnekleri çoğaltılmalıdır.

Ö21, Teorik anlatımın dışında keşke çocuklarla doğal çevreye çıkıp uygulama yapma imkânımız olsa.

Ö23, Uygulanabilirliğini arttırabilirsiniz. Öğretim materyallerinin yetersiz olduğu okullar için kitabın içeriğini de arttırabilirsiniz. Vatan savunması ve milliyetçilik konularına daha fazla ağırlık verilmelidir.

Ö31, Hayat bilgisi dersinde 1. sınıfta başlayıp 3. sınıfa kadar sürekli aynı konuların tekrar verildiğini düşünüyorum. Çocuklar için daha farklı eğlenceli konulara yer verilebilir.

TARTIŞMA

Yapılan araştırma sonucunda sınıf öğretmeninin büyük bir çoğunluğu kazanımların gerçek yaşama uyarlanabildiğini ifade etmiştir. Öğretmenlerin çoğu programın günlük hayatla ilişkisinden söz etmektedir. Bazı kavramların günlük hayatta uygulanmasında sıkıntı çektiklerini, sosyal çevrenin uygun olmadığını, ailenin ve çevrenin kazanımları uygulama da destek vermediğini, bazı kavramları açıklayabilmek için materyal eksikliğinden kaynaklanan sıkıntılar yaşadıklarını, kitapların kazanımları uyarlamada yeterli olmayabildiklerini, bazı kazanımların sınıf seviyesinin üstünde olduğunu, bazı kavramların soyut kalabildiğini vurgulamışlardır. Konu ile ilgili olarak Korkmaz (2006, s. 426)'a göre, etkinlikler, içeriğin amacına göre uygun olup olmadığı gözden geçirilmeli ve etkinlikler farklılaştırılmalıdır. Bunun yanı sıra okullar, ihtiyaca yönelik öğretim materyalleri ve ilgili ders araç-gereçleri ile donatılmalıdır. Ayrıca öğrenci gözlem formlarının sayıca azaltılmalıdır. Bunlara ek olarak konu sayısının artırılması önerilebilir. Konu ile ilgili olarak (Öztürk ve Kalafatçı, 2016, s. 67), öğretmenlerin çoğu hayat bilgisi öğretim programındaki kazanımların hayata uyarlanabilirliği konusunda olumlu görüşleri olduğu sonucuna varmışlardır. Konu ile ilgili olarak Korkmaz (2006, s. 426) tarafından yapılan araştırma sonucunda, ders kitaplarının ve etkinliklerin görsel (resim, şekil, renk vb.) açıdan iyi hazırlandığı ortaya konulmuştur. Hayat bilgisi dersine ilişkin temaların ve konuların seçiminin olumlu olmasının yanı sıra öğrencilerin seviyelerine de uygun olduğu görülmüştür. Buna ek olarak öğretme-öğrenme sürecinde öğrencilerin derslere aktif katılımlarını sağlamaya yönelik yöntem ve tekniklerin işe koşulmasına fırsat verildiği belirtilmiştir. Ocak ve Gündüz (2006) tarafından yapılan araştırma sonucunda; öğretmenler, kazanımların öğrenci ihtiyaçlarına uygunluk düzeyini 2005 yılı programında (%28,9) oranında desteklerken; içeriğin öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarına uygunluk düzeyini 2005 yılı programında %26,3 oranında desteklemişlerdir. Yine öğretmenler öğrenilmesi gereken bilgi ve becerileri öğrencinin merakını uyuracak şekilde sunabilme düzeyini, 2005 yılı programında %31,6 olarak desteklemişlerdir.

Öğretmenlerin çoğu programın somutlaştırılmasını istemektedir. Öğrencilerin kavramları anlayamadıklarını, günlük yaşamda kullanmadıkları bazı kavramların havada kaldığını, özellikle aile tarafından uygulanmayan temel becerilerin yaşamlarında kalıcı olarak sürdürülmediğini, toplumun yapısının kazanımlardan daha baskın geldiğini, öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin çok düşük olduğunu bu yüzden de çok büyük sıkıntı çektiklerini vurgulamışlardır. Konu ile ilgili olarak Korkmaz (2006, s. 426)'a göre, sınıfların aşırı düzeyde kalabalık olmasından dolayı etkinliklerin uygulanmasında sorunlar ortaya çıkmaktadır. Konuların çok sık tekrar edilmesi ve önemli konulara (sağlık gibi) ağırlık verilmesi dikkat çekicidir. Bunun yanı sıra öğrencilerin bireysel açıdan öğrenebileceği ve çalışabileceği konuların ya da içeriklerin (bilgiler) sayıca az olduğu görülmektedir. Kitaplarda görsellere ağırlık verilmesinin yanı sıra konuların sürelerinin uzun olduğu görülmüştür.

Görüşme yapılan öğretmenlerin çoğu sürenin yeterli olduğunu, az sayıda öğretmen yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Süreyle ilgili olarak öğretmenlerin bazıları özel günlerde (Atatürk Haftası, Cumhuriyet Bayramı vb.) sürelerin yetersiz olduğunu vurgulamıştır. Uygulama yapılan etkinliklerde sürelerin yetmediğini, tartışma, görüş bildirme gibi sözel anlatımlarda sürelerin yetmediğini, bazen kitaptaki etkinlikleri yaparken sürelerin fazla geldiğini de vurgulamışlardır. Konu ile ilgili olarak Öztürk ve Kalafatçı (2016, s. 65), öğretmenlerin bir kısmının kazanımların gerçekleştirileceği sürenin yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Konu ile ilgili olarak Öztürk ve Kalafatçı (2016, s. 66), öğretmenlerin bir kısmı temaların içeriğinin ve kazanımların uygulama süresinin yeterli olduğunu düşünürken bazıları temaların içeriğinin azaltılabileceğini, sürelerin

kazanımları özümsetmede yetersiz olduğunu, bazı temaların değişen ders saatlerine uygun olmadığını ifade etmişlerdir.

Görüşme yapılan sınıf öğretmenleri ölçme-değerlendirme amacıyla, soru cevap, sınıf içi/dışı etkinlikler, test, gözlem formları, doğru/yanlış-çoktan seçmeli-boşluk doldurma-eşleştirme-açık uçlu, ders ve çalışma kitaplarını kullandıkları belirlenmiştir. Ölçme ve değerlendirmede ağırlıklı olarak sınıf içi/sınıf dışı etkinlikler, soru cevap ve gözlem formları kullanıldığı belirtilmiştir. Konu ile ilgili olarak (Öztürk ve Kalafatçı, 2016, s. 67), öğretmenlerin çoğunun değerlendirme yöntemi olarak soru-cevap, öz değerlendirme ve gözlem formlarını kullandıklarını belirtmişlerdir. Aykaç (2011, s. 121) ise, hayat bilgisi dersinde en çok kullanılan yöntem ve tekniklerin anlatım, soru-cevap, tartışma, demonstrasyon (gösteri), grup çalışması, altı şapkalı düşünme tekniği, örnek olay, problem çözme, proje çalışması olduğunu belirtmiştir. Ocak ve Gündüz (2006) tarafından yapılan araştırma sonucunda; öğretmenler, ölçme ve değerlendirme yöntemleriyle çocuğun gelişimini izleme düzeyini 2005 yılı hayat bilgisi programında %27,6 olarak desteklemişlerdir.

Görüşme yapılan sınıf öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğu Atatürkçülük konularının yeterli olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenler Atatürkçülük konularında hayatının yanında vatan için mücadelesinin daha da vurgulanmasını, daha nitelikli bilgiler verilmesi gerektiğini, daha ilgi çekici olması gerektiğini vurgulamışlardır. Konu ile ilgili olarak (Öztürk ve Kalafatçı, 2016, s. 67), yaptıkları araştırma sonucunda; araştırmaya katılan öğretmenlerin bazılarının Atatürkçülük ile ilgili konular açısından hayat bilgisi öğretim programının yeterli düzeyde olduğunu dile getirirken, bazıları da etkinliklerin ilgi çekici ve milli duyguları pekiştirecek olmasının olumlu olacağını belirtmişlerdir.

Sınıf öğretmenleri hayat bilgisi dersiyle ilgili olarak şu önerilerde bulunmuşlardır: yaparak, yaşayarak öğrenme ortamı ve günlük yaşamla ilişkilendirme sağlanmalı, değerlendirme çalışmaları arttırılmalı, çevre, öğrenci ve aile şatları dikkate alınmalı, hoşgörü, adalet ve adap konularına yer verilmeli, Atatürkçülük ve milli mücadele konularına daha çok yer verilmeli, gezi, gözlem ve örnek kişilerden daha çok yararlanılmalı, kazanımlar azaltılmalı ve süre uygunlaştırılmalı, program daha esnek olmalı ve tekrara düşmemeli, ders kitapları etkili olmalı, materyaller çoğaltılmalıdır. Konu ile ilgili olarak Öztürk ve Kalafatçı (2016, s. 68) tarafından yapılan araştırma sonucunda, öğretmenler Hayat bilgisi öğretim programındaki etkinliklerin çocuklar için daha ilgi çekici, günlük yaşamlarıyla iç içe, bilim ile ilgili konulara daha çok yer veren, ders araç gereç ve materyal kullanımına uygun, daha fazla görsel içerik ve eğlenceli etkinlik içeren bir yapıda hazırlanması gerektiğini belirtmişlerdir.

Araştırma sonuçları kapsamında şu önerilerde bulunulmuştur:

- 1.Yaparak, yaşayarak öğrenme ortamı ve günlük yaşamla ilişkilendirme daha fazla sağlanmalıdır.
- 2.Hayat bilgisi dersi öğretim programı hazırlanırken çevre, öğrenci ve aile şatları dikkate alınmalıdır.
- 3.Hayat bilgisi öğretim programında hoşgörü, adalet ve adap konularına daha fazla yer verilmelidir.
- 4.Hayat bilgisi dersi öğretim programında gezi, gözlem ve örnek kişilerden daha çok yararlanılmalıdır.
- 5.Hayat bilgisi dersi öğretim programında kazanımlar azaltılmalı ve süre uygunlaştırılmalıdır.
- 6.Hayat bilgisi dersi öğretim programı daha esnek olmalı ve tekrara düşmemelidir.
- 7.Hayat bilgisi dersine yönelik sınıf içerisindeki materyaller çoğaltılmalıdır.

- 8.Hayat bilgisi ders kitaplarının içeriğinin zenginleştirilmesi gerekmektedir.
9.Hayat bilgisi dersi kapsamında müze, orman, hayvanat bahçesi gibi gezilerin yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Alak, G. ve Nalçacı, A. (2012). Hayat bilgisi öğretim programı öğelerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Buca Faculty of Education Journal*, (33), 36-51.
- Aykaç, N. (2011). Hayat bilgisi dersi öğretim programında kullanılan yöntem ve tekniklerin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Sinop ili örneği). *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 113-126.
- Belet, Ş. D. (2008). Hatay bilgisi dersi öğretim programı. Yaşar, Ş. (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (ss. 21-40). Eskişehir, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 937.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri (12. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Christensen, L. B., Johnson, R. B. ve Turner, L. A. (2015). *Araştırma yöntemleri desen ve analiz* (Çev. Edt: Ahmet Aypay). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: choosing among five approaches* (2nd ed.). United States of America: Sage Publications, Inc.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. (Çeviri Editörleri: Yrd. Doç. Dr. Mesut BÜTÜN, Yrd. Doç. Dr. Selçuk Beşir DEMİR). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Deveci, H. (2008). Hatay bilgisi dersinin tanımı, kapsamı ve ilköğretim programındaki yeri. Yaşar, Ş. (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (ss. 1-19). Eskişehir, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 937.
- Gliner, J. A., Morgan, G. A. ve Leech, N. L. (2015). *Uygulamada araştırma yöntemleri: desen ve analizi bütünleştiren yaklaşım* (Çev. Ed.: Selahattin Turan). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Gündoğan, A. ve Gültekin, M. (2018). The reflection of the attitudes and learning processes to learning environments with authentic tasks in life science class. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 8(4), 771-832, <http://dx.doi.org/10.14527/pegegog.2018.030>
- Kaf, Ö. G. Ö. (2000). Hayat bilgisi dersinde bazı sosyal becerilerin kazandırılmasında yaratıcı drama yönteminin etkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(6).173-184.
- Kazu, H. ve Aslan, S. (2012). Birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi dersi öğretim programına yönelik görüşlerinin incelenmesi (nitel bir araştırma). *Turkish Studies*, 7(2), 693-706.
- Korkmaz, İ. (2006). Yeni ilköğretim birinci sınıf programının öğretmenler tarafından değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (16), 419-431.
- McMillan, J. H. ve Schumacher S. (2006). *Research in education: evidence-based inquiry* (6th. Ed.). Boston: Pearson Education, Inc.
- MEB. (2005). *İlköğretim 1, 2 ve 3. sınıflar hayat bilgisi dersi öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- MEB. (2018). *Hayat bilgisi dersi öğretim programı (ilkokul 1, 2 ve 3. sınıflar)*. Ankara.
- MEKB (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı) (2009). İlkokul (Temel Eğitim I. Kademe) hayat bilgisi öğretim programı (1.,2., ve 3. Sınıflar).
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber* (Çev. Ed.: Selahattin Turan). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

- Ocak, G. ve Gündüz, M. (2006). 1998-2005 hayat bilgisi ders programlarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Afyonkarahisar ili örneği). *Milli Eğitim Dergisi*, 172, 40-54.
- Öztürk, T. ve Kalafatçı, Ö. (2016). İlkokul hayat bilgisi dersi öğretim programının uygulanabilirliğinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Ihlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 58-74.
- Palavan, Ö. ve Başar, E. (2014). Hayat bilgisi dersinde beyin temelli öğrenmenin öğrencilerin başarılarına ve kalıcılığa etkisi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(1). 165-178.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (3. Baskıdan Çeviri). (Çeviri Editörleri: Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir). Ankara: Pegem Akademi.
- Tay, B. ve Yıldırım, K. (2013). Bilgisayar destekli öğretimin hayat bilgisi öğretimi dersinde başarıya etkisi ve yönetime ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1). 84-110.
- Tuncer, U. (1999). Hayat Bilgisi ve sosyal bilgiler öğretiminde karşılaşılan içerik ve öğrenme sorunları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(6), 41-46.
- Ütkür, N. ve Açıkalın, M. (2018). Yaratıcı drama yönteminin hayat bilgisi dersinde kullanılmasının öğrencilerin başarılarına etkisinin ve öğrenci görüşlerinin incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1): 253-269
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.